

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת מצורע תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ופותרונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הינו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת מצורע תשפ"ד – איך להמנע מלשון הרע

הכלי – אם האדם לא מתוקן באופן כללי ולא בנוי היטב מבחינה רוחנית, אפילו אם ילמד את ההלכות, הוא לא יצליח לקיים אותן, או יקיים אותן חלקית. ובהרבה מקרים, נניח, אם הוא כעסן – אז הוא ידבר לשון הרע או יגיד דברים לא כהוגן כי הוא כעסן. אז הוא צריך לתקן את הכעס, כדי שיהיה לו מח שליט על הלב ומח שליט על הפה. וזה לא דבר פשוט. אם הוא לא מתוקן בעניני היסוד, אז זה פוגם גם את הפה.

אז אנחנו רואים שכדי להגיע לדרגה שבה אדם, הפה שלו מתוקן – צריך לתקן את כל הקומה שלו, לא רק את הפה שלו, את כל הקומה. צריך לקרא את הספר שלנו 'דרך עץ החיים', שיש שם את כל הכללים בשביל להכנס לתיקון האמתי של האדם. אפשר להוריד אותו מהאתר בחינם. והעיקר ליישם את מה שכתוב שם. בן אדם צריך להיות מחודד מאד מאד ולהתמיד כל הזמן בבדיקת המחשבות, הדיבורים, המעשים, הרצונות, הדמיונות, "הַפֶּה בְּהַפֶּה בְּהַפֶּה", עד שיהיה מזוכך. אם האדם לא מזוכך, איך ישמור על הפה?

מובן שצריך לדעת את ההלכות של שמירת הלשון. ובחיים המודרניים זה לא קל. לפעמים בן אדם במקום העבודה והמנהל שלו מרכל אתו על העובדים. אה, זה לשם תועלת? אה, זה לפי התנאים? לא. אז מה יעשה אותו אדם? יגיד למנהל 'אתה מדבר לשון הרע? אולי יחליף נושא? אולי ישתוק?'

אם בן אדם באמת לא רוצה לדבר לשון הרע ולהשתתף באסיפות האלה שמדברים שמה דברים לא כהוגן – בסוף אנשים יכירו בזה, 'עם האיש הזה, הוא בן אדם טוב אבל הוא לא מדבר לשון הרע, אין לי מה ללכת לרכל אצלו כי זה לא נתפס.'

מאד חשוב, מאד חשוב לא להוציא שם רע. זה הכי גרוע. לשון הרע, זה להגיד דבר גנאי על מישהו אבל דבר שהוא אמתי. הוצאת שם רע, זה לשקר, להגיד שהאדם הזה גנב, שהאדם הזה ככה וככה – וזה לא נכון. אז זה עוד יותר

ערב טוב! שבוע טוב, מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת מצורע תשפ"ד, ובשם ה' נעשה ונצליח! היום נדבר בעזרת ה' בענין תיקון הפה, בגלל שהמצורע נהיה מצורע כי דיבר לשון הרע. וצורך גדול, תיקון גדול לעולם, לתקן את הדיבור ואת הפה. זה תחום מאתגר מאד. ומאד לא פשוט בחיים המודרניים לשמור כמו שצריך את הלכות שמירת הלשון.

אז הראשון שדיבר לשון הרע והוציא שם רע זה הנחש הקדמוני. אומר בעל התניא הקדוש בספר ה'תניא' הקדוש שמי שמדבר לשון הרע הופך להיות מרכבה באותו זמן לנחש הקדמוני, רחמנא לצלן. אנחנו יודעים שה' יתברך ברא את העולם על פי הדיבור ועל פי אותיות התורה, על פי אותיות האל"ף ב"ית. אז הכח של הפה, הכח של המלכות – זה כח שבורא מלאכים, גוזר גזירות.

כמו שאדם מעורר מלמטה ככה מעוררים מלמעלה. אם בן אדם צדיק – צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים, הקדוש ברוך הוא גוזר והצדיק מבטל. הכח של הביטול של הגזירות הוא בפה. הוא צריך לגזור, הוא צריך לבטל. אבל אם הוא לא מתוקן וגם הפה לא מתוקן, אז ודאי שהוא לא צדיק וודאי שאין לו השפעה.

ובכל זאת ה' יתברך "שִׁמְעוּ תְּפִלַּת כָּל פֶּה", שומע. זה לא אומר שהוא עושה מה שכל אחד מבקש. אנשים אומרים: 'אבל אני מתפלל, ולא שומעים לי לתפילה' – טוב, תפשפש במעשיך למה אתה מתפלל ומתפלל ולא שומעים את התפילה שלך. ודאי שומעים! ה' יתברך שומע. הוא לא חייב לקיים, כן? מה שאתה רוצה ואיך שאתה רוצה ומתי שאתה רוצה. ואפילו אם הוא היה רוצה, ה' יתברך – יש גם את מדת הדין, שמקטרגת 'מה פתאום שתעשה לו נס? תראה מה הוא אמר. תראה מה הוא עשה', על הבן אדם, כן? ככה שזה מכלול.

יש אנשים שמנסים כל יום, בצדק, ללמוד הלכות שמירת הלשון. האם זה גורם לזה שהם לא ידברו לשון הרע? תלוי ברוך ה', ברור שזה דבר מצוין. אבל 'האור מצטייר לפי

גרוע, עוד יותר גרוע. צריך מאד להזהר. היום כל אחד יש לו פלאפון, יש לו אינטרנט, הוא יכול להתלונן ולהגיד מה שהוא רוצה, גם בעילום שם, "מִפֶּה רָעָהוּ בְּסֻתָּר". ויש גם אנשים שמסתתרים מאחורי החוק. הם אומרים לשון הרע אבל בדרך כזו שהחוק לצדם. ובעולם הזה אולי החוק לצדם, בשמים החוק לא לצדם. בשמים יש את ההלכה. אז בן אדם שמדבר לשון הרע צריך להזהר לא רק מהחוק, גם מההלכה, קודם כל מההלכה, וגם מהחוק כמובן. חוק זה דבר חשוב.

אז בעצם-בעצם-בעצם כדי להגיע למצב שבו אדם לא מדבר ופוגם בלשון – צריך להיות מתוקן, צריך להיות בנוי, צריך להיות עניו, צריך להיות סבלן וסובלן, צריך שתהיה לו אמונה חזקה ובטחון בה' שכל מה שקורה זה באמת משמים – הרבה מאד, הרבה מאד תנאים שהם לא כלולים דוקא בענין של הלשון כשלעצמה, כי הלשון היא כבר הכלי האחרון שמוציא מהכח אל הפועל את מה שיש במחשבה, את מה שיש בלב. אם הלב לא נקי והמחשבה לא נקיה, אז הפה לא נקי. אם הלב והמחשבה נקיים, אז יש יותר סיכוי שגם הפה יהיה נקי ולא יחטא מהר כל כך.

ככל שבו אדם הוא אדם חשוב יותר, ככה צריך להזהר יותר בלשונו, ובודאי בפרהסייה עוד יותר. מלה אחת של אדם חשוב בפרהסייה יכולה לעשות נזק גדול מאד לציבור שלם, לאנשים מסוימים. יש למשל מקצועות כמו מבקר אמנות או מבקר ספרות או מבקר כל מיני, שבו אדם מתפרנס בהם מלעשות ביקורת, אז שיחשוב טוב איך הוא עושה ביקורת – אם זה מדויק, אם הוא עושה את זה לפי ההלכה, הלואי, הלואי. אם לא, זה מסוכן מאד, והחשבון למעלה – אוהו, ה' יעזור איזה חשבון. אם בן אדם חוטא ומחטיא את הרבים, אוי ואבוי, איך הוא יצא מזה בכלל? אז זה לא דבר פשוט.

אז אומרים 'כן, על כל דבר אומרים שזה לשון הרע כדי לסתום פיות'. טוב, יכול להיות שיש אנשים שסותמים פיות, אבל לא כל דבר זה לשון הרע. 'החפץ חיים' זכר צדיק לברכה אמר על עצמו שהוא אדם דברן, הוא לא היה שתקן, והקפיד על הלשון. אבל הוא היה צדיק. אז אם אין תיקון של המדות ושל הדעות ואם בן אדם לא בשליטה בכל הקומה שלו – הוא יכשל בסוף בלשונו. וככל שהוא רחוק יותר מחיי יראת שמים וחיי תורה, ככה הוא יכול להכשל יותר, כי הוא אפילו לא יודע שעושה עבירה חמורה.

אז אנחנו מתקרבים עכשיו לפסח, פֶּה־סֶחַת, הפה מדבר. אומר האר"י הקדוש שהדיבור היה בגלות. זאת אומרת, ה' יתברך לא היה מתגלה, היה הסתר פנים – היום יש הֶסְתֵּר בתוך הסתר, אבל גם במצרים לא היה חסר – עד שהוא התחיל להתגלות, התחיל להתגלות לאהרן הכהן, למרים הנביאה, וכמובן בסופו של ענין למשה רבינו, עד כדי כך שמה רבינו הוריד את התורה וה' היה מדבר אתו "פנים אל פנים" הדרגה הכי גבוהה של נבואה. אין גדולה מהדרגה של משה רבינו בנבואה, והוא היחידי שזכה בה.

אז הענין של הסתר פנים קשור גם כן לפגם בפה, בלשון. פגם, חוסר שמירת הלשון גורם גם כן לזה שלא שורה הדיבור הקדוש בצדיקים. הצדיקים שזוכים לרוח הקודש או נבואה או לגילוי של מגידים מהשמים וכו' – הם זוכים בשמיעה שהם שומעים אותם מדברים, וגם בקצה הלשון,

בפה. וגם רואים מראות אלקים, זו ראייה. אז שמיעה, ראייה, דיבור – אלה החושים, ובן אדם צריך לקדש אותם. וזה דבר שמסור לאדם עצמו: האם הוא מוכן לשמוע כל דיבור? האם הוא מוכן לדבר כל דיבור? האם הוא לא שומר את עיניו? האם הוא שומר את המחשבה שלו, את הדמיון שלו? המון המון סעיפים יש בזה, המון עבודה, עבודה קדושה. אתם רוצים להיות קדושים? זו עבודה רצינית מאד, של כל החיים, מלחמה שלא נגמרת. היא נגמרת רק כשהיצר הרע נגמר – או שהוא מת, או שהוא עוזב, או שהופך להיות יצר טוב.

בדרך כלל אדם לא במדרגה הזו. ולהגיע למדרגות האלה זו עבודה רצינית מאד, רצינית מאד. קדושי החסידות היו מחנכים את האיברים שלהם, היו סופרים כמה תנועות רגלים עשו באותו יום. למה זה חשוב? זה חשוב. למי שזה שייך לדרגה שלו, דרך העבודה הזו חשובה מאד. יש לו שליטה בכל תזוזה, שליטה ביד, שליטה בעינים, שליטה בפה, שליטה בכל דבר. היו צדיקים שלא היו שומעים מה שלא צריך לשמוע, פשוט לא היו שומעים.

אז יש מדרגות-מדרגות של קדושה שהלואי שנזכה למשהו, משהו ממשוהו מזה. האם זה רק בדורות האחרים ובדור שלנו לא? לא, גם בדור שלנו אפשר. גם בדור שלנו אדם יכול לזכות לכל המדרגות, העיקר שיעבוד נכון, אמת, יתמיד ולא יתגאה, כי יש אנשים רוחניים מאד אבל הם מתגאים. יש כאלה שלא מתגאים בחוץ אבל מתגאים בפנים, בתוך הלב. אז העבודה גם על זה.

לא מספיק שאתה צריך לסור מרע ולעשות טוב, ולקדש את עצמך ולקדש את הכל, מחשבה, דיבור ומעשה – אתה צריך גם לא להתגאות ולהיות דבוק בה', ושכל זה יהיה לשם שמים – כי אם זה רק בשביל לקבל דרגות ומדרגות, זה חיצוני, זה על מנת לקבל לעצמך. לא. אתה רוצה להיות חייל מוכשר, כדי לעשות את מלחמות ה', כדי לעשות את רצון ה'.

אה, זה לשם שמים? טוב. האם ה'לשם שמים' הזה הוא פעם בחיים? פעם ביומיים? פעם בחודש? או שזה כל הזמן? יש הבדל. האם זה בכל התחומים? או שרק בזמן שאתה לומד תורה אתה צדיק וקדוש, ואחר כך ה' יעזור...?

האם יש לך אהבת הבריות? או שאתה מתחדד בעבודה ונהיה קדוש, אבל שונא את כל מי שהוא לא קדוש כמוך? מבינים? השנאת חנם, היא החרובה את הבית, ועוד מונעת עד היום את הגאולה השלמה. כמובן, אנשים ששונאים, אז השנאה שלהם לא נשמרת בדרך כלל בלב. זה גם יוצא מהפה, דיבורי שנאה, דיבורי הכפשה. ובן אדם ששונא הוא גם משקר, הוא גם מקנא, הוא עובר על כל התורה. אפשר לעבור על כל התורה במשפט, משפט אחד שבו אדם אומר, יכול לאבד את עולמו רחמנא לצלן, יכול גם לזכות בעולמו. ירבעם בן נבט זכה להיות מלך על עשרת השבטים כי הוא הוכיח את שלמה המלך. ככה אומרים חכמים. הוא איבד את העולם הזה ואת העולם הבא כי היתה בו גסות רוח, ובגלל שהוא הוכיח אותו בפרהסייה. היה צריך להוכיח אותו בארבע עינים, לא בפרהסייה. תראו איזה דיוק. ואז הוא איבד את הכל.

ולכן כל בעל תפקיד, כל מנהל של משהו, צריך להזהר מאד לא להלבין פני חברו ברבים, להזהר מאד. בן אדם חושב

שהוא מספר משהו למישהו ושהאיש הזה שומר סוד. ובסוף הוא לא שומר סוד, הוא הולך רכיל, הוא יכול להזיק להמון אנשים עם הרכילות שלו. אז אתה צריך גם לדעת עם מי אתה מדבר ומה אתה אומר לו, ואם הוא ישמור סוד או לא ישמור סוד.

ברגע שמהו יוצא מהפה שלך – אין לך שליטה לאן זה מגיע ואיזה נזק זה יכול לעשות. אני ראיתי פלאים בזה. הרי ביעוץ הרוחני באים אנשים ומספרים לי כל מיני צרות, ופתאום אומרים משהו על מישהו. מובן שאסור לקבל לשון הרע, אבל האדם אמר. האדם הזה שאמרו עליו בכלל לא חלם שזה יגיע למישהו, ואתה בודק ואתה רואה ש'וואוי', זה הגיע לשמונה, עשר, למי יודע כמה אנשים? אם שלושה כבר יודעים, אז כל העולם יודע. ככה אמרו חכמים. ואז לא היו אמצעי תקשורת ולא כלום. אז תארו לכם היום.

מדת ההתנצחות. אנשים רוצים לנצח אחד את השני, להוכיח כמה אתה חזק וכמה הוא לא, כמה אתה שוה והשני לא, להתכבד בקלון חברו. אין לו חלק לעולם הבא, למי שמתכבד בקלון חברו. אוראה...

"אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו". מה זה אומר? זה אומר שאם אתה מדבר לדוגמא על איזה שר חשוב או על איזה מלך חשוב או על איזה ראש ממשלה או נשיא, לא משנה, איש חשוב, אתה מדבר עליו? – ידונו אותך על מה שאתה מדבר עליו, בגלל שמי אתה שתדבר עליו? אתה הגעת למקומו? היית בנסיון שלו? אתה דן אותו ברותחין, אז איך אתה רוצה שידונו אותך?

כמו שאדם דן את הזולת, ככה דנים אותו. אם הוא מרחם, מרחמים עליו. אם הוא אכזרי, מתאכזרים אליו. רחמנא לצלן. מדה כנגד מדה. זו אחת ההנהגות הקשות מאד של הנהגתו יתברך. "בַּמִּדְּהָ שֶׁאֲדָם מוֹדֵד, בֵּה מוֹדֵדִין לוֹ".

כל הדברים האלה כמו שאתם רואים, כל מיני נושאים – הכל קשור לענין הפה, בסוף זה הפה. ולכן לימוד התורה הוא בפה. לא מספיק ללמוד תורה בעינים, צריך להוציא את זה מהפה ולהשמיע לאזנים. נברא מלאך מכל דיבור. וזה גם כדי לתקן את הפה, שיצאו מהפה דיבורים קדושים. אחרי מאה ועשרים שנה אדם פוגש את המלאכים שנבראו מהדיבורים שלו.

אוי לנו, אוי לאותה בושה, מי יודע איזה מלאכים אדם רחמנא לצלן יפגוש אם הוא גידף וקילל ודיבר לשון הרע? – ופתאום יהיה גם איזה מלאך קדוש מאיזה רגע שהוא למד תורה, או התפלל או ברך וזה היה אמתי ונקי. אלו לעומת אלו. וואי וואי וואי... אוי לנו מיום הדין. מפחיד, רבותי. מפחיד.

אז צריך להתרגל לשתוק, "סִיגְ לַחֲכָמָה שְׁתִּיקָה", ולתקן את כל הפנימיות, את כל המדות, ולא למהר להגיב, לא למהר. לא למהר. שפכו את דמך? זה לא מתיר לך לשפוך את דמם של אחרים. צריך להזהר. אם האדם השני התנהג לא על פי התורה, אז מותר לך גם כן להתנהג לא על פי התורה? – לא. מה פתאום? אהה, 'מי התחיל ראשון?' טוב, זה לא משנה כל כך מי התחיל ראשון. לא להיגרר. להתאפק. יכולת האיפוק חשובה מאד. מח שליט על הלב, זה דבר חשוב מאד מאד מאד. דוד המלך נזהר לא לפגוע ביובא בן צרויה בגלל שלום המלכות, פחד, חשש

שהאחים האלה יכולים להזיק לו. אז יש אנשים שמתרברים ואומרים 'מה? אני לא מפחד מאף אחד' – חבל שאתה לא מפחד, "אשרי אדם מפחד תמיד", קודם כל לפחד מה' יתברך, כמו שאמר אביו של רבינו הבעל שם טוב הקדוש, אמר לו 'ישראל, אל תפחד מאף אחד, רק מהקדוש ברוך הוא!' – אבל זה רציני. לפחד מהקדוש ברוך הוא זו יראת שמים.

מי שירא שמים אז כבר יותר קל לו לשמור על הפה, כי ירא שמים נזהר בכל דבר. ובאופן טבעי הוא יותר עניו, הוא יותר מאופק ויותר נזהר, כי הוא לא רוצה לאכזב את אבא שבשמים. גם בזה כמובן יש דרגות, ביראת שמים.

אז "מֵאֵד מֵאֵד הָיָה שֶׁפָּל רוּחַ, שֶׁתְּקַנֵּת אֲנוּשׁ רָמָה". בן אדם מתנפח, פותח את פיו – מה הוא חושב, שהוא יחיה לנצח? מה הוא חושב, שלא ידונו אותו? שלא נדבר על שונאים, שהוא עושה לו שונאים כבר בו במקום.

צריך להיות לפי התנאים של ההלכה ולשם שמים ובאופן מדויק, ולא להוסיף פלפל ומלח ולא להגדיל את הדברים, ולהגיד גם את הדברים הטובים וגם ללמד זכות. הסנהדרין תמיד היו פותחים בזכות, תמיד. אז צריך ללמוד מזה.

אם בן אדם מרגיש שהוא מתחמם – שירגע קודם. זה כבר ימנע ממנו הרבה דיבורים. לפעמים צריך לעשות בירור ואדם לבד לא יכול לעשות את הבירור אז הוא משתף את אשתו או את רבו או את חברו – להזהר גם בזה. אבל כמובן כשיש פרהסיה, זאת אומרת, פרסום, משהו ציבורי, משהו בכלי תקשורת או באיזו הרצאה שיש בה הרבה אנשים – מאד להזהר, מאד להזהר. ואפילו להגיד דברים טובים על בן אדם זה מסוכן, כי מישהו יכול להגיד 'אה, אתה אומר עליו שהוא ככה. לא, הוא ככה וככה וככה', ואתה גרמת לו בעצם שיכפיש את האדם. לא קל.

אז מעכשיו אנחנו צריכים לנקות את הפה, שיהיה לנו פה כשר לפסח – גם כשר מבחינת הלכות כשרות, וגם שיהיה כשר באמת לעבודתו יתברך, ולהשתדל לראות את הטוב באנשים. אם יש מישהו שהוא לא טוב והוא עושה נזק – להתפלל שיחזור בתשובה ולא יזיק.

אני ראיתי שאצל כל הנבראים יש דברים טובים, אצל כולם. לפעמים אתה רואה את הדברים הלא טובים ואתה נזהר, אבל יש גם את הניצוצות של הטוב – כי אם אין טוב, אין קיום. תמיד כדי שמהו יתקיים צריך שיהיה לו ניצוץ של משהו טוב.

ה' יעזור לנו שנזכה לתיקון שלם של כל הקומה, הפרטית והכללית, שנתקדש, שנהיה "ממלכת כהנים וגוי קדוש", שעל ידי העבודה הזאת האמתית של תיקון כל הקומה שלנו הפרטית והכללית – תבוא הגאולה ברחמים ונגאול! פסח, חודש ניסן, זה זמן מסוגל. אני לא יודע אם כן השנה או לא, אבל זה זמן מסוגל. אולי אם נעשה תשובה: תשובה שלמה, תשובה לשם שמים, תשובת כל העולמות כולם, תשובה תשוב ה"א – אז אולי כן, כי "כלו כל הקצין" רק תשובה מעכבת. צריכים לעשות תשובה.

זה כיף לעשות תשובה. אין דבר יותר כיף מלעשות תשובה, להיות נקי וקדוש וטהור לשם שמים. יש משהו יותר טוב מזה? **יהי רצון שנצליח! לחיים! לחיים! לחיים! לחיים!**

חג כשר ושמח! "ובא לציון גואל" במהרה ברחמים.

לחיים! לחיים! לחיים! "עבדו את ה' בשמחה".

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – התחדדות במלחמה ובשריפת החמץ

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

ט' ניסן תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים • לרפואת הפצועים • להחזרת החטופים • לשמירה על החיילים.

- א. אתה מזהה אותו? אתה בטוח?
- ב. הגיבור בא ממול. הפחדן מפתיע. החכם משלב ביניהם ומנצח.
- ג. בן חורין הוא האדם ששולט ביצרו.
- ד. המדות והדעות מטשטשות את היכולת לראות את המציאות כפי שהיא באמת.
- ה. באת כדי שאצדיק אותך? או שאתה מעוניין לשמוע את האמת?
- ו. אתה רוצה נס? בלי להתאמץ?!
- ז. אתה חושב שבערמומיות שלך תצליח כנגד הצדיקים?!
- ח. אתה שמח שאמרו לך את האמת? – זה כבר חצי תיקון!
- ט. אתה דן את זולתך ברותחין, ואת עצמך בפושרים?
- י. ללא חיפוש אמתי ומאומץ – לא תמצא את החמץ...
- יא. צריך שריפת חמץ וביטולו – שריפת היצר הרע באש הקדושה, וביטולו של היצר הרע ושל האדם עצמו כלפי שמים.
- יב. אתה שמח בהשג של חברך?
- יג. ללא שלושת הקוים – חסד, דין ורחמים – אי אפשר להגיע לתיקון.
- יד. אתה רוצה לגדול בתורה? ומה על לגדול בקדושה ובצדיקות?
- טו. מי שקרוב לאש יכול להתחמם – אבל גם להתבשל. חשב היטב את המרחק המתאים לדרגתך!
- טז. מי שפגום בטוח שהכל פגומים.
- יז. מי שצדיק רואה את הטוב בכל מקום! וגם מזהה את הרע ונזהר ממנו.
- יח. הקשר היומיומי גורם להתקשרות. בדוק היטב איזו התקשרות זו – של קדושה, או חלילה להפך.
- יט. בלי להתחדד במלחמת היצר הפרטי והכללי – אין לנו סיכוי, ר"ל.
- כ. לראות את הטוב, זה חסד שעושה הרואה עם הנראה, אבל גם חסד שעושה הרואה עם עצמו.
- כא. האהבה הטהורה והקדושה שורפת את כל הקליפות.
- כב. הצדיק לא ממש מבין את הרשע – כי הרשעות היא מחוץ לפנימיותו. הוא מבין את הרשע בשכל, אך לא חי את רשעותו. הרשע לא ממש מבין את הצדיק – כי הצדיקות היא מחוץ לפנימיותו. הוא מבין את הצדיק בשכל, אך לא חי את צדקותו.
- כג. הטוב חייב להשפיע את טובו, כי "מחוק הטוב להיטיב". והרע כל הזמן מנסה להרע – הוא שואף להפוך את הכל לרע, למלוך ולהוכיח שהוא הצודק.

לחיים! לחיים! לחיים! חג פסח כשר ושמח!

לחיים! לחיים! לחיים! עבוד את ה' ית' לשם שמים!

יהי רצון שנזכה כולנו להיות בני חורין בגאולה השלמה במהרה ברחמים.

לחיים! לחיים! לחיים!